

Број
20
пара**БАЛКАНСКИ РАТ**Број
30
филираУРЕДНИШТВО:
Престолонаследников Трг 2.**У СЛИЦИ И РЕЧИ**ВЛАСНИК и УРЕДНИК
Душан Мил. Шијачки

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Братство српске и грчке војске

Пуковник **Драгутин Милутиновић**, командант тимочке дивизије другог позива окружен својим штабом и грчким официрима у Бевђелији.

Бевђелија је била тремеђа српско-грчко-бугарска и пре мучког препада бугарског у њој су имали своје гарнизоне поред српске војске, која је прва ушла у Бевђелију, и грчка и бугарска војска. Ту је био штаб српске тимочке дивизије другог позива и једном приликом командант ове дивизије, која се особито одликовала на Куманову и код Криволака, пред својим штабом у Бевђелији сликао се окружен својим штабом и већим бројем грчких и неколико бугарских официра. У врху окружен официрима налази се пуковник Милутиновић, нешто испод њега у десно је резервни судски мајор, адвокат Сима Ађимовић и др. а крајњи на левом крилу у првом реду је славно пали славни командант батаљона у 14. пуку другог позива, капетан Душан Трифуновић, о чијој ће херојској смрти на Каракоцулу поколења причати.

ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ

Краљ Никола прокламује на Цетињу присаједињење ослобођених крајева Црној Гори

Моје драгоме народу

Хвала Богу и прегалаштву савезничких војска, на Балкану је створено ново боље и срећније стање. Балкански народи ослобођени су ропства и нашли су се у колу своје браће и племеника. Храбре војске двије Српске Краљевине — Црне Горе и Србије — у јуначком полету срушиле су преграду, која нас вјековима раздвајаше, и братским загрљајем на Пљевљима, код Сјенице и на Ђаковици објавиле целом свијету, да је Српство на југоистоку Балкана ослобођено.

Тако загрљене српске војске браниле су и одбраниле српске тековине у Македонији од нелојалних прохтеја нашег четвртог савезника — Бугарске, као и наше старе пуне славе и величине споменике у Старој Србији од најезде заведених Арнаута.

Послије свега тога — послије пуне године борбе и јуначких подвига српских — приступило се је разграничењу међу двијема Српским Краљевинама, које је сада братским споразумом довршено, те овим проглашавам присаједињење Краљевини Црној Гори свих освојених области у границама које су одређене:

Према Краљевини Србији уговором о разграничењу, закљученом у Биограду;

Према Арбанији ријешењем Амбасадорске Конференције у Лондону до коначног разграничења, које ће извршити нарочита комисија;

Према Босни и Херцеговини досадашњом границом.

Објављујући овај радосни чин Моје драгом Народу, дужност нам је, да се на првом мјесту с пијететом поклонимо гробовима наших витезова, који крв своју пролише и живот свој дадоше за браћу своју, и да одамо хвалу и признање претеклим нашим херојима који ће, увјерени смо, са исто онолико прегалаштва и пожртво-

вања чувати наше тековине. Те тековине и ако нијесу сразмјерне нашим жртвама, и ако смо морали напуштати наш стародревни Скадар и заузето Приморје у интересу јевропског мира, а под притиском јевропских сила, опет су знатне, да можемо с поуздањем вјеровати у сјајну будућност.

Будућност наша од нас зависи.

Потребан нам је слојан рад и ред.

Ја сам увјерен, да ће Моји нови поданици бити елеменат мира и рада и да ће, прелазећи преко свију заблуда и раздора, које страна владавина међу њих унесе, руку под руку са браћом из старих граница Црне Горе бити надахнути једном истом идејом — идејом среће и величине миле нам домовине Црне Горе.

Ја и Моја Влада уложићемо све своје старање, да им осигурамо личну и имовну безбједност, добро судство, савремено школство и створимо услове боље будућности по свим гранама привреде.

Слобода вјере и савјести биће свакоме најстрожије поштована и чувана. То им гарантују Моји лични осјећаји и традиционално начело Мојега дома: „Брат је мио које вјере био“.

Мојим поданицима римокатолицима, поред духа широке вјерске сношљивости, којим је Црна Гора вазда прожета, и Конкордат са Св. Римском Столицом јамчи потпуну слободу савјести. Они ће уз браћу православу и муслимане бити јак члан народне нам заједнице и основ снаге наше државе.

Припадници Ислама имаће у Мени и Мојим властима сталну заштиту. Они ће исто тако бити вјерни синови отаџбине као и бранитељи своје вјере.

Док се законим путем управа нових присаједињених области не утврди, њима ће се управљати према Мојим

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

уредбама и ријешењима Моје Владе о примјењивању појединих постојећих вакона.

Шаљући Мој Владарски поздрав свима Мојим милим поданицима, молим Свемогућега, да их закрили Својом неизмјерном милошћу.

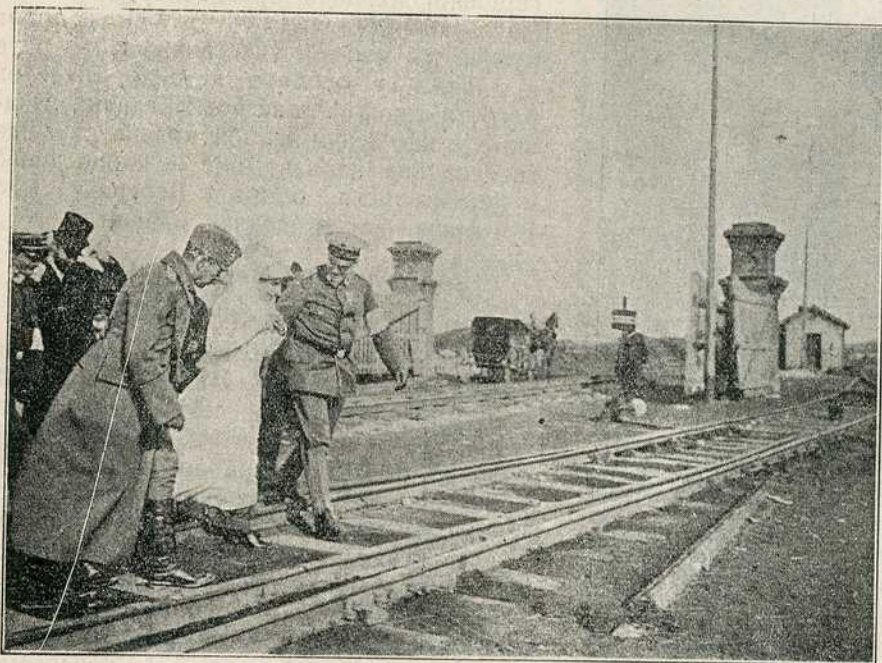
Живјели Моји драги и вјерни поданици!

На Цетињу, 8. новембра 1913. год.

Никола с. р.

Предсједник Министарског Савјета, Министар Војни
Генерал-ађутант, бригадир, сердар Ј. Вукотић с. р. —
Министар Унутрашњих Дјела Лабуд Гојнић с. р. — Ми-
нистар Финансија и Грађевина Р. Поповић с. р. — Ми-
нистар Просвјете и Црквених Послова М. Мијушковић с. р.
— Министар Правде Љуб. А. Бакић с. р. — Министар
Иностраних Дјела П. Пламенац с. р.

Милосрдне сестре

Кнегиња Јелена Петровна у пратњи д-ра Сондермајера
обилази болницу у фабрици шећера

† Милан С. Лазаревић, трг., подле-
гао ратним теглобама

Грчка краљица Олга са милосрдним сестрама

Мајор Милутин Петковић, коман-
дант батаљона у VI пуку

Лекари завојшта дринске дивизије првог позива

Д-р. Момчило К. Ивковић   **Д-р. Влад. П. Поповић**   **Д-р. Мих. Дунић**

Завојште дринске дивизије, која је имала највише борби, функционисало је као сат од почетка до свршетка ратова. Хиљадама рањеника спасли су од смрти ова три честита човека, добра Србина и савесна лекара. Рањеници ове дивизије док живе неће заборавити прву помоћ ових идеалних лекара, којима је највећа награда искрено признање хиљадама спашених војника. Они су част и понос српског санитета.

Прохаска (X) прослављени аустриски конзул из Призренске афере са својим гавазима и њиховом децом,

Осветници Косова и Сливнице

Потпоручник † **Божидар Јанковић**
учитељ

Божидар је још један из реда наших учитеља, који је својим животом откупио остварење српског вековног сна. Као резервни коњички потпоручник у моравској дивизији другог позива учествовао је у оба рата и у оба се лично истакао и стекао признања претпостављених. Куршум га је поштедио, али му је опасни тифус прекратио живот у 22 години бујне младости.

† **Александар Ђ. Бркић**

Свршени ђак државне тргов. академије

Први рат затекао је Бркића као регрута у ђачкој чети, у коју је ступио одмах по свршеној државној трговачкој академији. Из ђачке чете упућен је у VI пук првог позива, са којим је учествовао у оба рата и у њима се особито истакао, да је од регрута унапређен за поднаредника. Изашао је као јунак из оба крвава рата, да га несрећна зараза, чије је клице донео с бојнога поља, обори у Београду. Био је одличан ђак и идеалан младић.

Потпоручник † **Милан Стојановић**
кројач из Лесковца

У миру вредан и скроман занатлија кројач из Лесковца, Милан Стојановић, као наредник у првој чети, трећег батаљона, другог пука другог позива, био је одличан водник и храбар јунак, који је презирао смрт. За успехе показане у првој рату награђен је тиме, што је унапређен у чин потпоручника. Да оправда ту награду борио се као лав у рату са Бугарима. Од једног шрапнела 5. јуна рањен је лако на три места, али он није напуштао борбене редове. На Злетовској реци понова је рањен, али он ипак не оде у болницу. У борби на Калиманској Чуци 17. јуна једно шрапнелско зрно ударило га је у главу. „Само храбро!“ биле су последње речи славно палог јунака. Породица његова тужи за њим, али се и поноси његовом јуначком смрћу, а јединац његов Илија биће достојан син оца јунака и знаће га како ваља покајати. Српске занатлије могу се поносити што су из својих редова могле дати оваквог официра и Србина.

† **Милан С. Лазаревић**
трговац из Београда

Млади и угледни трговац београдски Милан С. Лазаревић, члан фирме „Лазаревић и Стојанкић“, као резервни коњички наредник пошао је у рат са дунавским коњичким дивизионом другог позива. После Кумановске битке отишао је под Једрене, где је изгубио своје дотле идеално здравље. Заразио се тифусом коме је подлегао у Београду 15. децембра после тронедељног боловања у 36. години. Био је један од најспремнијих и најинтелигентнијих београдских трговаца.

Слава славно палим!

Наши јунаци

Мајор Милутин Петковић

Мајор Петковић је у оба рата учествовао са VI пуком престолонаследника Александра и у свима борбама се видно истицао те је у оба рата рањен. Одликован је златном медаљом за храброст, а за други рат добио је највеће одликовање Карађорђеву Звезду са мачевима и почаствован је положајем Краљева ордонакс-официра. Као командант трећег батаљона VI пука мајор Милутин је показао сву своју војничку вредност и личну храброст којом је своје војнике задивио. Петковић је један од најбољих из свога кола, он је војник којим се српска војска може поносити.

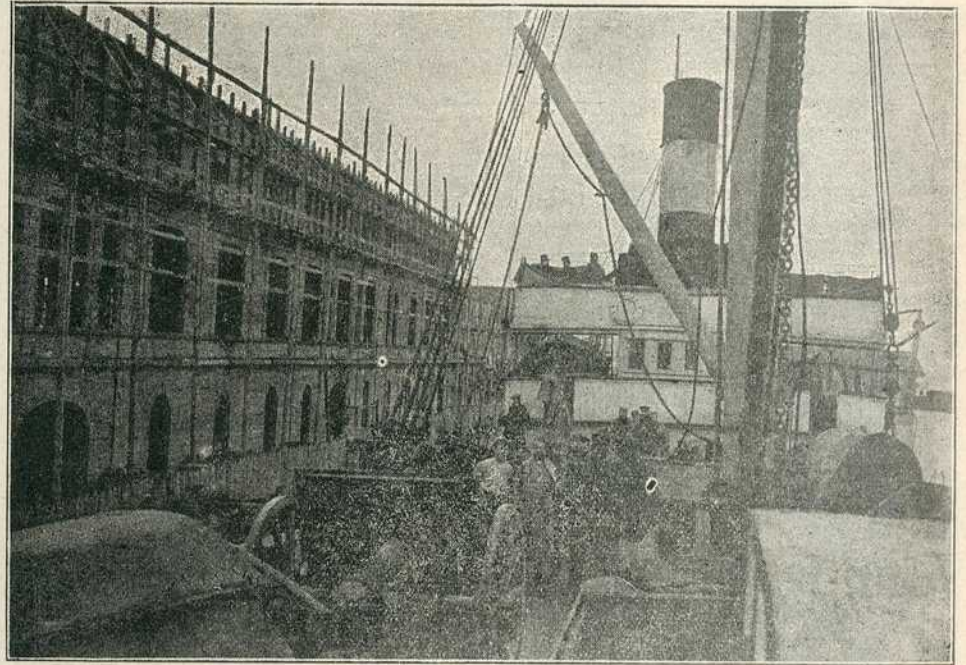
Поручник Јеротије Миливојевић

Поручник Јеротије као водник у трећем пуку првога позива учествовао је у свима борбама што их је с Турцима водила Прва Армија од преласка границе до Елбасана. Свуда се истицао својом присебношћу, па је такав био и у борбама с Бугарима. У српско-бугарском рату тешко је рањен шрапнелом у главу у борби на Голак-Чуки, кота 1551, 10. јула 1913. године. Скоро полумртва пренет је у градску болницу у Скопље, одакле је после приличног опорављења 30. августа пренет возом у Београд у резервну болницу код Саборне Цркве. После дужег боловања, храбри поручник Јеротије, потпуно је оздравио и сада је понова готов, да у свако доба полети у крвав окршај за част и славу Отаџбине.

Санитетска колона

— Уз нашу слику —

На 601. страни доносимо слику четири вредна српска војна службеника, који су ревношћу својом и неуморношћу на послу били од велике користи. На слици су командир резервни коњички капетан Миленко Чабрић, доктор Ј. Анђелковић, благајник Риста Т. Стевановић и комесар Бранко Бугарски, апотекар. Ова колона је свој задатак извршила на пуно задовољство претпостављених, а то је част лица, које наша слика представља.

Из Солуна: На морској обали

Црногорци у рату

— Подела, задатци и команда? —

Врховни командант црногорске војске Краљ Никола прелазећи преко уских граница Црне Горе поделио је своје соколове на три армије, које су биле овако распоређене:

Источна војска под командом престолонаследника Данила са 23.000 војника, од тога 18.500 бораца, концентрисало се код Подгорице са задатком, да удари на утврђени Скадар наступајући северно од Скадарског Језера.

Јужна војска под бригадиром Ђуровићем са 15.000 војника, а 12.500 бораца скупила се око Вир-Пазара у Црмници, да нападне Скадар наступајући јужном обалом Језера.

Северна војска под командом бригадира Јанка Вукотића са 22.000 војника, а 18.000 бораца концентрисала се према Санџаку, да поседне Санџак и садејствује трупама наше Јаворске Бригаде и Ибарске Војске.

ИЗ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Наш трећи позив у Сајечару.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Пуковник † Милован Недић са својим штабом у Тетову.

Турска коњица полази на бојно поље

Осветници Косова и Сливнице

† БОШКО ВАЛОВИЋ

ПРОФЕСОР ЗАЈЕЧАРСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Кад се, после дужег борављења у данас ослобођеним српским крајевима, вратио у своје родно место, да почне наставнички рад у гимназији у којој је и сам учио, настали су дани, да опет оде тамо, где је омладину с науком упознавао, али да оде не као миран просветни радник, већ као осветник, као предводник своје чете, која је са осталима имала да ломи ланце и враћа стару славу.

Валовић је рођен у Зајечару, 1877. год. Ту је довршио и основну школу и гимназију, па је дошао у Београд и уписао се у природно-математички одсек, студирајући нарочито зоологију, на чему је неко време радио и као асистент код проф. Др. Ж. Борђевића. По свршеном школовању пробавио је неколико година као суплент, доцније као професор, у српској гимназији у Солуну и Скопљу, марљиво радећи на своме школском послу и стручно проучавајући крајеве у којима се бавио, прибирајући многе податке, који су од велике вредности за научно познавање наших тамошњих земаља.

Последњим распоредом премештен је за професора Зајечарске гимназије. Судбина је хтела, да се још добро не стигне видети и разговорити с блиском родбином, а бојна труба позвала га је на далек пут, с кога се није вратио. Као резервни капетан Моравске дивизије II позива, издржао је многе тешкоће али и славне дане у оба рата, па подлегао од подмуклог напада — колере, која мучки обара и најхрабрије јунаке. Умро је 3. јула у Кочану, на кратко време пре доброг старијег друга Ж. Хаџића, који се уза њ у болести налазио.

Бошко је променио светом у најлепше доба, када је тек требало да отпочне јачи рад. Губитак је за све тежак, али за његове најрођеније, за супругу и децу, за родитеље, браћу и сестре, тежак је и претежак. Бог ће им пружити утехе у том дубоком болу, а у реду имена палих просветних радника на угледном ће месту бити и име Бошка Валовића, који је и књигом и оружјем радио у нашим новим крајевима, и смрћу својом том раду дао значај, који се никада умалити не може.

† ПЕТАР ВЕЛИМИРОВИЋ,

ПРОФ. ВАЉЕВСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Рођен је у селу Вукушици (руднички округ), 6. августа 1870. год. Кад је у Врби, свршио основну школу, отиснуо се у широки свет, жудан науке, и дошао је у Београд, где је ступио у I београдску гимназију, коју је свршио 1892. год. Од раног детињства остављен је био самом себи и пробијао се кроза свет и живот, послужујући и учећи друге, те је свршио историско-филолошки одсек Велике Школе 1896. год.

Све препоне у животу његова јака и несаломљива тежња за усавршавањем умела је срећно да преброди. Још у гимназији заволео је класичне језике, неуморно је читао најодабранија дела чувених класика. Његово лепо и правилно домаће васпитање, поступно се усавршавало и допуњавало, и он је био најомиљенија личност своје школске генерације. Његов стан био је као неко зборно место његових другова. Он је био управо онај, који је све подстицао на рад и читање, и њему у многоме, имају његови другови да захвале, што су правилно упућивани на све што је лепо, племенито и узвишено. Управо, створен је био за васпитача, и целокупан његов шеснаестогодишњи рад оставио је неизгладљивих добрих особина код његових ученика, да ће га се са највећом хвалом сећати и помињати.

Наставник је постао 16. окт. 1896. године, као предавач у Чачку. Ту је 1. јан. 1899., добио суплентуру, а три године после тога и професуру. Септембра 2. 1905.

године премештен је у Ваљево, одакле се и кренуо на пут славе и смрти.

Кад је објављен свети рат за ослобођење српског народа под Турцима, Пера је као резервни поручник, постао командир 4. чете V пука II позива. Он је био један од оних, који су умели да подижу дух и морал код војника, који су прешли кршевиту Албанију, не осетивши умора. Али Пери није било суђено да дочека и завршетак рата, те да у души својој осети сву насладу, што види браћу своју слободну.

Ноћу, између 26, и 27. јануара 1913. године, отишао је у помоћ браћи Црногорцима, под зидине тврдога Скадра. Страшна је то била ноћ, а још страшније земљиште, којим је требало проћи и доћи до Скадра на Бојани. Киша лије као из кабла; земљиште подводно и испресецано шанчевима пуним воде. Покојни Пера је на челу своје чете, ишао смело напред и пришао Брдици, где га је очекивала смрт. Али он на њу није мислио. Са својом четом грунуо је напред и далеко се истакао испред првог борбеног реда. Непријатељ се беше притајио у својим рововима, пред којима беше осам редова бодљикаве жице, и само чека да се храбра српска војска што више примакне, па да отвори паклену ватру из митраљеза и пушака. Тачно око 2 часа ноћу отпоче страховита пуцњава. Ври као у паклу. Нигде заклона. На све стране само пршти и вода клокоће од удара граната. Ту, на том страшном месту, наш драги Пера нашао је смрт, да му се ни гроб не зна где је.

Нека је част и слава Пери Велимировићу, који свој живот положио за добро своје Отаџбине и Српства, које је љубио свим жаром своје узвишене душе.

Н. Јанчић

† МИЛАН ПЕРОВИЋ

УЧИТЕЉ ГИМНАСТИКЕ У РЕАЛЦИ У БЕОГРАДУ.

У борби на Брдици, пред Скадром, ноћу између 26. и 27. јануара, погинуо је јуначком смрћу један племенити младић, који је се сав био посветио својој Отаџбини, па за њу и живот положио.

Пок. Перовић рођен је 1885. у Крагујевцу, од сиромашних али честитих родитеља. Тамо је свршио основну школу и 1096-7. и гимназију, положивши испит зрелости. Још као ђак одликовао се у гимнастици, те је дуже време био члан, па затим и вођа тамошњег гимнастичког друштва. Дошавши у Београд, уписао се био у правнички факултет, и за то време свршио и гимнастички курс за наставника, те ускоро буде постављен за учитеља гимнастике у Учитељској школи у Алексинцу, а после у Реалци.

У покојнику Реалка губи вредног и своме послу оданог наставника, колегијум пријатног друга, а ученици омиљеног наставника, који је умео да их придобије за своју грану васпитања.

Бог да прости врлог младића Милана Перовића! Светао му спомен међу нама, његовим сарадницима, и у народу српском, за који је јуначки погинуо.

Слава му!

П. Т.

Железничари у рату

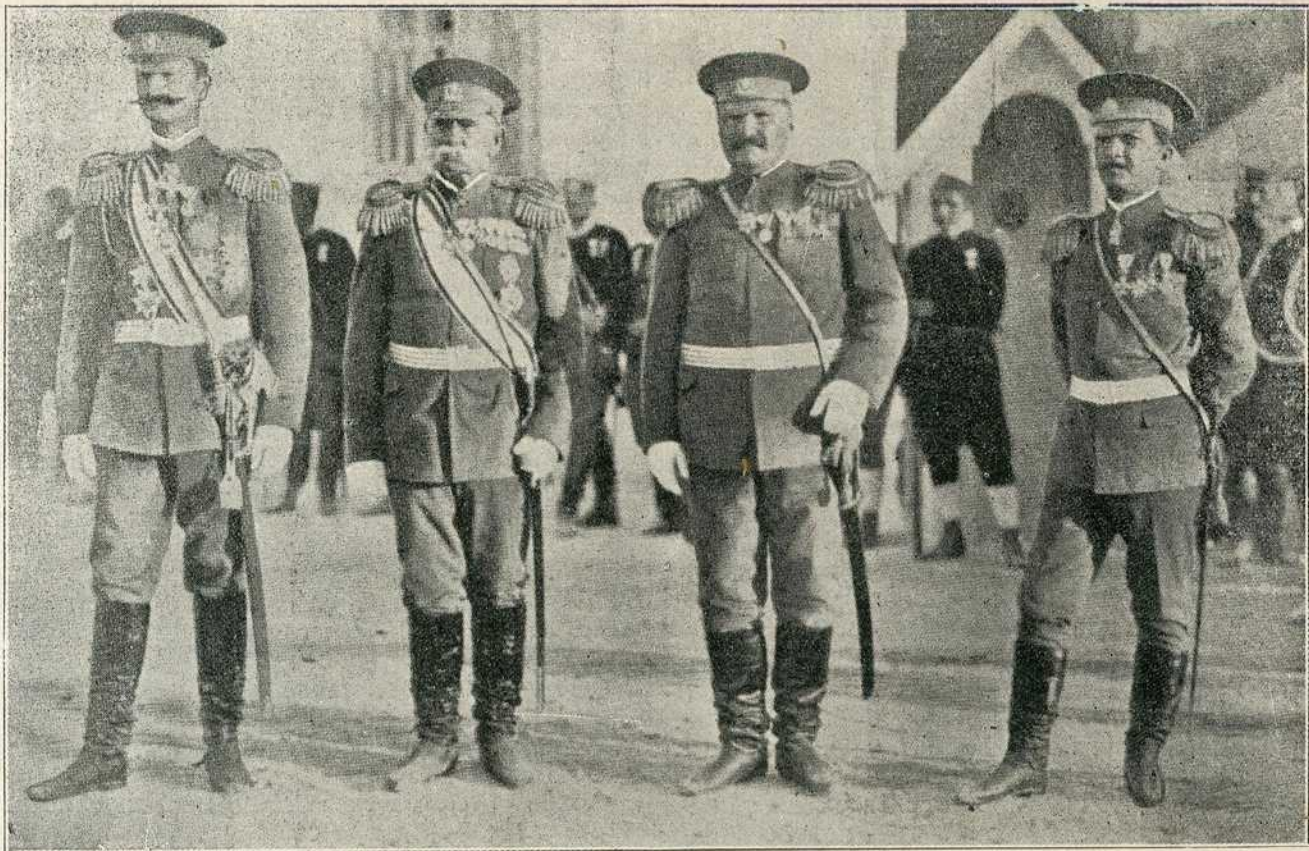
— Признање Престоноследника —

На поздрав што су га удружени наши железничари са свога збора преко председника Антонија Панића, упутили Престоноследнику Александру Он им је одговорио: „Из свега срца благодарим на поздраву и жељама које су ми упутили наши несаломљиви железничари са свога збора.

Њихов поздрав за мене је у толико дражи што сам ја био сталан сведок у минулим ратовима њихових силних напора, који су врло много допринели стварању данашње наше Велике Србије.

Александар.“

Осветници

ЦРНОГОРСКЕ ВОЈСКОВОЂЕ

Бригадир Митар Мартиновић, Војвода † Вучинић Нишин, Бригадир М. Николић, Бригадир Јоко Бећир

Резервни командир
† Божовић
водик у команди
дивизиона
Подлегао

УНИВЕРЗИТЕТСКА

Наши под Једреном : Штаб друге српске армије у Мустафа паши

Црногорски кнез Ђирко у друштву а

и Цосова и Сливнице

коњички потпоручник
Жидар Јанковић
моравском коњичком
у другог позива
ратним стегобама

Санитетска колона моравске дивизије првог позива
Командир Миленко Чабрић, Д-р. Ј. Анђелковић, Риста Т. Стефановић и Бранко Бугарски

маршутских главара под брестом

Милосрдне сестре из београдске руске болнице

БАЛКАНСКИ РАТ

— У СЛИЦИ И РЕЧИ —

3. Грци у рату

Краљ Константин и Венизелос на бојном пољу

За време Првог Балканског Рата писано је у Европи много о важности Македонског и Тракијског војишта. Овим војиштима приписивала се, сасвим основано, пресудна важност за исход Првог Балканског Рата. Но ако хоћемо да будемо објективни неможемо не признати да је било неколико врло одлучних и пресудних речи речено и на грчким војиштима.

Врховни командант грчке војске био је онда престолонаследник, сада краљ Константин, а његов начелник штаба Данглис.

Улазећи у ратну акцију грчка је војска била подељена у две армије:

Главну армију, у јачини од 93.000 људи, 75.000 бораца, водио је сам главнокомандујући. Концентрисана у северној Тесалији овој армији је стављено у задатак да загосподари Солуном.

Епирска војска, у јачини од 15.000 људи, а 12.000 бораца, под командом ђенерала Сапунџакиса концентрисала се код Арте са циљем да овлада утврђеном Јањином.

Грци су ушли у рат са 87.000 бораца, 378 топова (168 брзометних) и 72 митраљеза. У току рата формиране су још три резервне бригаде, свака од по 7.000 војника.

Осем сувоземне војске Грци су једини од савезника располагали и поморском силом, јер старе и неупотребљиве две бугарске ратне лађе неспособне да приме борбу, благовремено су се склониле у руско пристаниште.

Улазећи у рат Грци су своју флоту, која је и дотле у свету цењена као мала али врло добра ратна флота, поделила на двоје:

Флота Егејског Мора под командом у овоме рату прослављеног контраадмирала Кундуриотиса састојала се из оклопне крстарице „Ђорђе Аверов“, три обалске крстарице, петнајест торпедњака и једне подводне лађе.

Флота Залива Арте била је под командом контраадмирала Дамјаноса и имала је шест торпедњака, 3 миноносца и више топовских чамаца.

Сами Грци с поносом истичу своје успехе код Еласоне и Сарантополоса. Борба код Сарантополоса (четрдесет провалија) одлучила је рат у грчку корист пошто је турски командант Хасан Таксим-паша побегао са својом војском у Јеницу а кад је и ова освојена у Солун, где се је морао предати. Марш у западну Македонију, победа код Нарбанкеја, битка код Куманоса, јуриш на кланце Кирли-Дербеут и најзад заузеће јаких утврђења

Јањине, све су то леви резултати стратегиске и тактичке вештине краља Константина, који је ове успехе постигао са сразмерно врло малим жртвама. У главној својој борби код Сарантополоса Грци су изгубили мртвих само 18 официра и 169 војника и рањених 40 официра и 157 војника.

Без већег отпора Грци су 13. октобра заузели Кожане, а 16. Верију и на Св. Димитрија Грци су ушли у Солун у коме им се предао командант труске војске Хасан Таксим паша са свом својом војском.

Убрзо су Грци и Јањину опсели, али је опсада дуго трајала и тек марта и Јањина се предала.

Значајна је улога грчке поморске силе у рату Савезника противу Турака и она је ту улогу извршила с пуно части и на велику корист савезничког дела. Услуге грчке флоте велике су, јер је она својом надмоћношћу онемогућила Турке да превлачи нове свеже трупе.

Одмах у почетку рата флота је почела да заузима турска острва у Егејском Мору, насељена Грцима. Брзо су окупирана Самотраки, Тасос, Псара, Тенедос, Никерина, Мителена. За неколико дана Грци су са својом изврсном флотом освојили сва острва у Јејејском Мору, сем оних, које су Талијани раније окупирали.

Грчка флота задужила је директно и Србе и Бугаре превоженом наших војника на Галипоље и под Скадар.

У рату, који су изазвали Бугари, Грци су се држали изванредно и цео су свет изненадили, када су тукли Бугаре и готово уништили армију ђенерала Иванова.

Док су Бугари као у воску држали, да ће за неколико дана бити у Солуну дотле су их Грци енергично дочекали и прешавши у против-напад гонили далеко и тако стекли себи не само Солун, но и Серез и Кавалу.

Битке код Кресанских Кланаца биле су ванредно крваве. Оне су се водиле на истим местима на којима је пре хиљаду година византиски цар Василије победио претке Бугара и стекао у историји име Вулгасоктоноса „Бугароубице“. — Овде су грчки војници показали права чуда од јунаштва. Ту је пао пуковник Ђорђе Колоктронис, једини потомак чувеног грчког усташа из ослободилачких грчких ратова од 1821 године.

Грчки Краљ Константин срећним исходом и првог и другог рата, који су Грчку не само територијално удвојили, но јој високо дигли углед у целој свету, постао

Венизелос у Врховној Команди

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Српска артиљерија после борбе на одмору

Бегство Турана после борбе на Чорлу

је популаран у своме народу, а његове ратничке способности изазвале су дивљење и моћних и силних. Цар Виљем, поносан што је краљ ђак немачке војничке школе, дао му је највише достојанство своје војске, палицу маршала немачке армаде. Поред раније донетих слика и у овом броју доносимо слику срећног владара пријатељске и савезничке нам Грчке.

После неуспелог раније вођеног рата с Турцима у свегу се потцењивала војничка моћ Грчке. Међу тим, не ко.ико година озбиљна и предана рада на материјалној спремности војске и подизању духа у народу, било је довољно, да Грчка из два рата изађе као победилац. Ми се као савезници Грчке и искрени пријатељи Грка томе морамо само радовати, јер њихова слава и наша је...

Жене јунаци

Четник Софроније —

У овоме рату жене су на разне начине много допринеле нашим успесима, а било их је више, које су се с пушком у руци бориле раме уз раме са војницима. Софија Јовановић, популарни четник Софроније једна је од јунака жена, која је у првоме рату чак и рањена, а њено име и њена слика познати су целоме свету, који се дивило њеној срчаности и храбрости.

Жене јунаци: Софија Јовановић — четник Софроније

Колера у турском логору

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

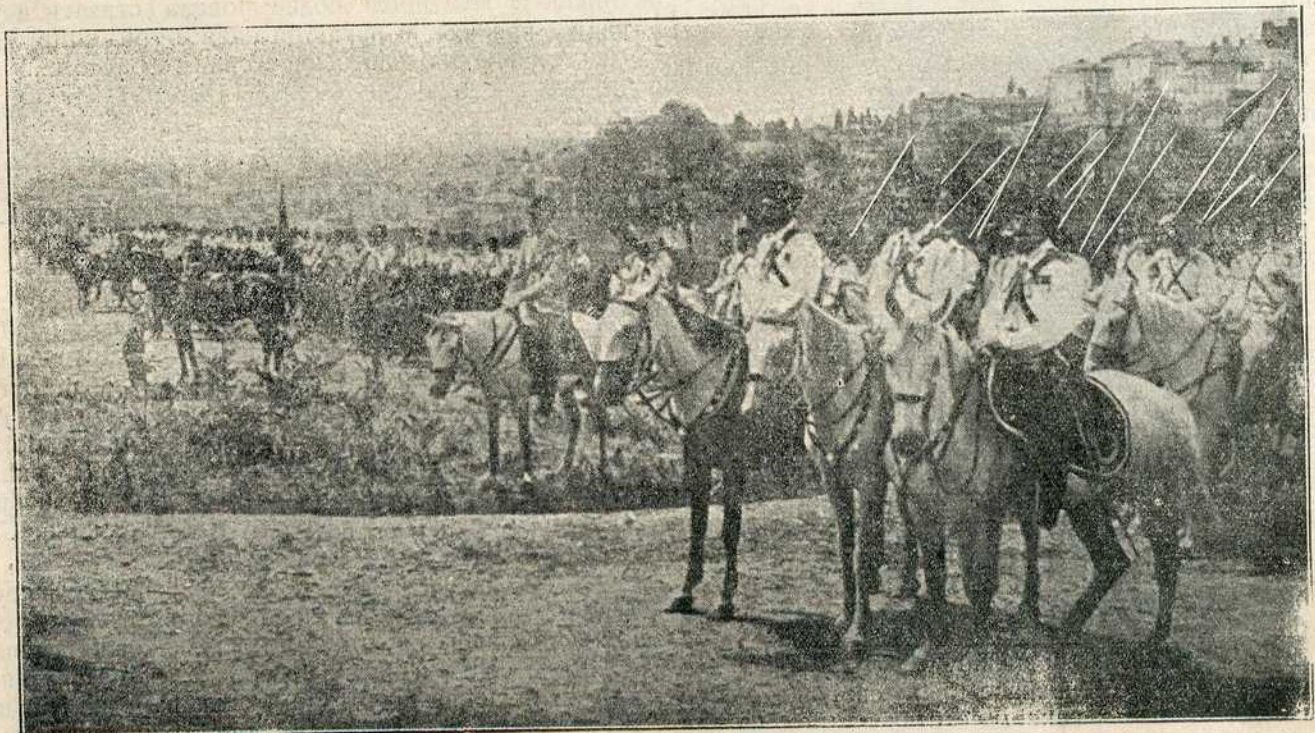
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Назим паша главнокомандујући турске источне војске

Бегство турске артиљерије после пораза

Из турске војске: Турска коњаници пред полазак на бојиште у Цариграду

Крваво разбојиште на Шипчанику

Улазак Срба у Битољ

— 5. новембра 1912. —

У свежој успомени свима Битољцима је значајан дан — 5. новембра 1912. год. када је тадашњи валија позвао у ућумат најугледније представнике варошке као и стране консуле и саопштио им по Турке жалосну вест, да се повлаче и да имају варош да предају победоносном противнику — српској војсци и њеним командантима. Међу варошким представницима био је од Срба само Риста Цветковић, садашњи кмет општине Битољске, коме се валија обратио с речима:

— Ми смо вас до сада чували и сад је ред да и ви нас чувате!

Може се замислити у каквом је радосном расположењу саслушао Риста Цветковић валију, који је после дуге паузе отворио карте. Јер све до тог момента Битољ је био одсечен од целог света и нико није знао ситуацију. Али сад после отвореног признања највише административне власти, које је дошло, после четвородневне одсудне битке, која се била око Битоља, после оне журије од разбијене турске војске кроз улице битолске, — за Ристу је било јасно: да његова браћа долазе! И то сазнање, није му дало мира и оставивши на страну депутацију од Митрополита и грађанства, која се спрема, да сутра изиђе на сусрет нашој храброј војсци и варош преда, Риста у зору 6. новембра креће се са проф. Продановићем и Максим Милошевићем у сусрет браћи својој.

Кола су грабила напред али после вожње од пуна два сата тамо око Кукуречана, звизну први метак више њихове главе. Развише белу заставу и потрчаше преко блата и разливене Шемнице на висове одакле су се појавиле страже.

— Ми смо, браћа! — повикаше сва три у један глас. Офицер се појави и познаде браћу своју. Одмах му саопштише ситуацију и у каквом се стању варош налази. Али у том тренутку, на друму који води из Прилипа

у Битољ појави се један аутомобил. Сви потрчаше на ону страну. У аутомобилу је био шеф штаба прве армије ђенерал Петар Бојовић. Одмах му реферисаше о стању у вароши и ђенерал позва у аутомобил сву тројицу и крете се овај витез без страха право у Битољ, без и једног свога војника и без икакве пратње.

На уласку у варош пресреће их депутација од Митрополита и грађанства. Тачно у 10 сати пре подне ушао је ђенерал Петар Бојовић у Битољ и одсео прво у Српском Клубу где су почеле стизати варошке депутације. Војска је тек после подне почела стизати и улазити у варош улазила је пуна три дана и три ноћи, тако, да је свако живи био забезекнут силом српском....

Јов. Б. Мандил

Народно одушевљење и свест

— Створили су Велику Србију —

У претешком петвековном робовању српски је народ песмом уз гусле очувао помен о негдашњој слави и величини својој, одушевљавао се јуначким делима својих предака и крепио мученичку душу, изнуравану дуготрајним робовањем. То му је и одржало снагу, те је у херојским борбама за ослобођење, уз низ старих хероја Марка, Реље, Обилића, Браће Југовића, Старине Новака и других могао народну историју окитити именима нових јунака: Ђорђа и Милоша, Хајдук Вељка и Чарапића, Синђелића и Рајића, Браће Недића и многих других.

И данас још народна су предања од јаког утицаја на народне карактерне особине и врлине, на родољубље и пожртвовање за Отаџбину, на неодољив витешки понос са старе славе и величине српске. Зар нам најновија ратовања не показаше шта је учинила народна јуначка песма, с каквим се одушевљењем и прегореванјем ишло у бој да се освети Косово, да се ослободе старе престонице

и славни градови српски: Призрен, Скопље, Прилип, Битољ, Охрид, Скадар.

Један од страних војних изасланика, очевидац храбих борби код Битоља, задивљен херојским напорима и пожртвовањем српских ратника, узвикнуо је: „Ово превазилази моћ и највеће војничке дисциплине; ово је *народно одушевљење*“.

Познати пријатељ српскога народа, чешки професор Тома Масарик, написао је у једном чешком листу из својих београдских успомена за време рата ово:

„Никад нисам осетио шта је народна свест, као при приповедању једног рањеног капетана, с којим сам говорио у Београду. Причао ми је како је најпре претуррио једну битку која је пук готово десетковала. Али је била победоносна, и војска се кретала даље.

„Прешли смо горе и долине и ја, показујући на поље које се ширило пред нама, узвикнем војницима: Браћо, тамо је Косово!... Пук је за часак застао, али само за часак, па смо се кренули оштрим кораком даље. Војници су ишли брзо, тако да смо брзо и стигли. Идем први и — наједаред опазим да пук иза мене корача тихо, окренем се, и гле: сви војници иду као на прстима, као да се боје да кога не пробуде! И на један мах, ред за редом, сви падају на земљу, плачу и љубе је, кличући: *Косово! Косово!*... Они кличу тако поштом и тако нежно да сам и ја засузио, пао и љубио драгу земљу... И сви ти моји момци, који су јуче мирно стављали своје животе на коцку, и коју су у бесном јуришу исекли стотинама Турака, устају, са сузама у очима, на лицу и брковима, крсте се и опет пук иде и даље тихо по Косову.“

Како је освојена Струга

— Српска војска је и телеграфски заузимала градове —

Романтично лепо овај српски град, који лежи на извору Дрима из Охридског Језера предао се нашој победоносној војсци на врло оригиналан начин — телеграфским путем.

Гонећи разбијене делове турске војске од Битоља наше трупе у своје победоносном продирању стигле су у Охрид, а разбијени Турци су већ главом без обзира бегали и из Струге у голе кршеве албанске. Турци страховито разбијени и управо уништени на Битољу бежали су таквом брзином, да нису ни телеграфску мрежу стигли да покваре.

Грађани из Струге једва су дочекали да Турци напусте варош, па су одмах послали телеграм нашим трупама у Охрид:

„Струга се предаје, Турци су утекли. Молимо српску војску, да уведе ред, а ми јој изјављујемо послушност.“

Команда је одмах послала једног потпоручника са неколико коњаника да прими предају вароши.

Официр је отишао и пред вароши га је дочекала депутација грађана, који изјавише предају и своју покорност.

Какав је српски војник

— Туђе за српског војника је светиња —

Поводом жалбе једног аустријског поданика, да су му српски војници у Љешу покрали неке ствари из његове радње министар војни тражио је о томе извештај од тадашњег команданта опсаде Скадра ђенерала Дамњана Поповића. Ђенерал Дача је одговорио на то актом, који заслужује да буде забележен, а који у целости гласи:

Штаб македонско-косовских трупа
пов. АТБр. 521.

— За време док сам се бавио у Љешу и у опште на Приморју, никад и нико ми се није жалио, да су му српски војници ма какву штету учинили. Српски војници нису никада и никоме ништа узимали а да нису плаћали.

Српски војници имали су све потребе и нису били приморани да узимају туђе ствари, а најмање оне ствари, које им апсолутно ништа не требају, а на против биле би им на излишном терету, а таквих ствари има много у приложеном списку. Српски војник и кад није имао штогод од хране, радије је трпео глад, него што је хтео узети туђи иметак; кад је сопственик хтео да прода, српски војник плаћао је један хлеб 4—5 динара. За ово има много, много сведока од самих Арнаута.

Одвратна је измишљотина да је српски војник разбијао прозоре и увлачио се у дућан да краде. Српски је војник сувише благородан, па и кад трпи оскудицу у чему, он неће пружити руку да узме туђу ствар. Сви становници Љеша, Драча, Тиране, Кроје, и свих других места у којима су српски војници били, држали су своје дућане и куће отворене и дању и ноћу, и нису се бојали, да ће им што год нестати и никад им нико ништа није дирао.

Не само да српски војник није дирао у туђе имање већ је српска држава и у храни и у новцу помагала сиротињи у заузетим територијама. И кад српска држава има могућности да помаже сиротињу свог противника, у стању је и своје војнике да снабде свима потребама, и они нису принуђени, немају потребе да узимају туђе ствари и да не плате. Све је српски војник плаћао сувим златом, и то скупо. Гадна је лаж, да је он вршио пљачку.

Скопље, 30-X-1913. г.

Командант, пуковник,
Дамњан Поповић

Наши јунаци

Поручник Јеротије Н. Миливојевић командир чете у
3 пуку 1 позива

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Осветници Косова и Сливнице

Капетан † **Радован Шуњеварић**
Славно пао у борби с Арнаутима

Пешадиски капетан † **Марко Миловановић**
Славно пао у рату с Бугарима

Потпоруч. † **Милан Стојановић**
Славно пао на Калиман. Чуци

† **Александар Ђ. Бркић**, поднаредник 3. чете 3. бат.
VI пука подлегао ратним тегобама